

התפתחות משחק ומשחקים מותאמים לילדים (בגיל הרך) עם לקות ראייה או עם עיוורון

נכתב ונערך ע"י צוות עמותת אלי"ע
מאי 2019

התפתחות משחק ומשחקים מותאמים לילדים (בגיל הרך) עם לקות ראייה או עם עיוורון

לפניכם חוברת הדרכה בנושא משחק אצל ילדים עם לקות ראייה או עיוורון. חוברת זו סוקרת את שלבי התפתחות המשחק בדגש על האתגר ההתפתחותי אצל ילדים עם לקות ראייה ועיוורון, מסבירה את הרציונל העומד מאחורי בחירת המשחק ונותנת דוגמאות ורעיונות למשחקים השונים בהתאם לשלבי ההתפתחות. החוברת נכתבה על סמך הידע והניסיון הרב של צוות גני עמותת אלי"ע עם ילדים עם לקות ראייה או עיוורון ונתמכת בסקירת הספרות.

החוברת תיתן מענה לשאלות:

- מהו רציונל העבודה המנחה אותנו בעמותת אלי"ע לעבודה שיקומית עם ילדים עם לקות ראייה או עיוורון.
- למה חשוב לפתח ולעודד משחק בייחוד בקרב ילדים לילדים עם לקות ראייה או עיוורון.
- שלבי התפתחות המשחק ודגשים לעבודה עם ילדים עם לקות ראייה או עיוורון בהתאם לגיל הילדים ושלבי המשחק.
- דגשים והמלצות לרכישה של משחקים מותאמים לילדים עם לקות ראייה או עיוורון כולל הסבר מדוע המשחק מומלץ ועל מה יש לשים לב בעת קניית משחק.
- סקירת ספרות ורציונל למשחקים מותאמים לילדים עם לקות ראייה או עיוורון בהתאם לגיל התפתחותי.

עמותת אלי"ע-עבודה שיקומית עם ילדים עם לקות ראייה או עיוורון

הבסיס לעשייה שלנו היא ההבנה העמוקה כי הראייה משפיעה על כל תחומי ההתפתחות, היא החוש המארגן שדוחף אותנו לקשר עם הסביבה, מגרה את הסקרנות ודרכו אנו קולטים ומבינים את העולם. הראייה משפיעה על יכולת מוטורית, קוגניטיבית וההתנהגותית, חומרת לקות הראייה ואופייה, הם הגורמים החשובים בהשפעת לקות הראייה על ההתפתחות.

בגיל הרך, הפעוטות חוקרים את סביבתם הפיזית והאנושית מכוח הסקרנות ומייצר הפעילות הטבוע בהם מלידה. סוכני החקירה הראשונים הם החושים "הקרובים" מגע, טעם, ריח, אח"כ מצטרפים גם ההקשבה, ההסתכלות והחיקוי. בעוד שילדים רואים יכולים להתאים עצמם לסביבה ולהסיק משמיעה וראייה בו זמנית, ילד עם לקות ראייה יזדקק לתיווך המבוגר כדי להגיע להבנת הסיטואציה בה הוא נמצא. תינוקות עם עיוורון או לקות ראייה הינם בעלי הזדמנויות מעטות יותר ללמידה, בשל הלקות הם מראים פחות חקרנות ונוטים להיות יותר סטטיים, מתקשים בהתמודדות עם מספר גירויים בו-זמנית ולשם למידה זקוקים לסביבה מותאמת.

המשחק מהווה פעילות אנושית, יסודית ומהותית ובעל השפעה חשובה ומשמעותית להתפתחות הילד. המשחק הינו מקור להנאה, מידע ולמידה עבור הילד, משפיע על התפתחות השפה, המוטוריקה, על יכולות חברתית והתפקוד הקוגניטיבי והרגשי של הילד. ילדים עם לקות ראייה או עיוורון אינם יוצאים מן הכלל בחשיבות המשחק על התפתחותם, אך לעומת ילדים רואים הם אינם מקבלים גירויים מסביבתם ובאותו אופן ולכן לעיתים נראה עיכוב במיומנויות ובאיכות המשחק שלהם. הספונטניות והיזמה, היצירתיות, תשומת הלב והחקירה במשחק של ילד עם לקות ראייה או עיוורון הינם מצומצמים ובאיכות נמוכה יותר בהשוואה לילד הרואה. התערבות מוקדמת ונכונה במשחק של ילד עם לקות ראייה או עם עיוורון עשויה להקטין את הפער ולסייע לו בהשגת אבני דרך חשובות להתפתחות. חשוב לעודד ולייצר הזדמנויות למשחק ולהעניק לילד את כל הכלים והתנאים בשביל להפוך את המשחק לחלק מרכזי מחייו.

עמותת אלי"ע רואה חשיבות רבה בעידוד הילדים לעצמאות והקניית ביטחון ותחושת מסוגלות, אשר תקנה לילדים בעתיד ובבגרותם, יכולת התמודדות טובה יותר. על כן, התערבות טיפולית, טיפול והדרכה מהשנה הראשונה לחייו של הילד עם לקות ראייה או עם עיוורון היא קריטית ובעלת ערך רב. התאמת סביבת החיים והמרחב החינוכי והטיפולי חיונית לקידום ילדים עם עיוורון או לקות ראייה, אנו מזמנים ומעודדים את הילדים, לחקירה, לסקרנות, והשתתפות בחיי היום-יום. כך למעשה הילד רוכש מיומנויות ויכולות חדשות ואנו מאפשרים לו להתפתח וללמוד.

התפתחות משחק אצל פעוטות וילדים עם לקות ראייה ועיוורון

שרית לוי מדריכת ראייה ארצית והודיה נבון מרפאה בעיסוק, מעמותת אלי"ע

המשחק הוא צורך אנושי והוא מלווה את האדם בכל גיל, מקום וחברה, אולם המשחק שכיח ביותר בתקופת הניקות והילדות. בתקופה זו הילד לומד דרך המשחק: להכיר את הסביבה הפיזית והחברתית, להכיר את עצמו ואת כוחותיו ויכולותיו הפיזיות, החברתיות והרגשיות, לשלוט בגופו ובסביבה המשחק מפתח יכולות שפתיות, הילד מבטא את מחשבותיו, רגשותיו, צרכיו, יצריו, והקונפליקטים שלו השתתפות במשחק היא חלק הכרחי לגדילה ולהתפתחות לאורך החיים.

עפ"י פיאז'ה, ניתן לסווג את התפתחות המשחק לשלושה סוגים עיקריים לפי השינויים הקוגניטיביים המשמעותיים המתרחשים בחיי הילד:

1. המשחק הסנסו-מוטורי עד גיל שנתיים (בעיקר)
2. המשחק הסימבולי מגיל שנה וחצי
3. משחק עם חוקים מגיל 2 ומעלה

1. המשחק הסנסו-מוטורי, מגיל לידה עד גיל שנתיים, מאופיין ב 3 שלבים:

משחק אינטראקטיבי עם הורה:

חיוכים והבעות פנים, משחקי קוקו, משחק דגדוגים. ילד מגיל מאוד קטן מגיב לחיוך של ההורה, לומד להשתתף ביצירת מצבים שיובילו לחיוך, משתתף במצבים של תשומת לב הדדית.

משחק תנועה והכרות עם איברי הגוף:

המשחק הראשוני של הילד הוא עם גופו, הוא לומד להכיר מהם גבולות גופו. בהתחלה המשחק הוא מקרי ובהמשך מכוון. לדוג' כשהילד בעמידת 6, הוא מתחיל לנדנד את עצמו, מגלה הנאה מהתנדנדות וחוזר על כך שוב ושוב. החזרתיות אופיינית מאוד במשחק אצל ילדים והיא הכרחית ללמידה.

משחק עם חפץ:

פעוטות משקיעים תשומת לב ומאמצים רבים בעמידה על טיבם של חפצים וכיצד ניתן להפעילם. לחפץ יש חשיבות רבה בעיני הילד כיון שהוא מספק בטחון רגשי בקשר עם העולם (למשל, חפץ המעבר), מאפשר לילד לבטא רגשות או דאגות (בובות), ליצור אינטראקציה עם מבוגרים ועם ילדים אחרים. הבעלות על חפצים מאפשרת לו גם ללמוד על העולם שמסביבו. המשחק עם החפץ מאופיין בשלבים הבאים:

- יצירת קשר עין עם החפץ, מיקוד ועקיבה
- הושטת יד אל החפץ, למידה על החפץ, דיוק בהושטה
- אחיזה של החפץ, התפתחות אחיזה, התאמה של אחיזה לחפץ (לפי ידע קודם)
- חקירה של החפץ- הבאת חפץ לפה, הקשה, הקשת חפץ בחפץ, זריקה, העברה מיד ליד
- למידה של סיבה ותוצאה

ילדים עם לקות ראייה או עם עיוורון, החקירה נשענת יותר על חוש המגע והשמיעה, הכנסת חפצים לפה ומישוש בידים וברגליים. החקירה עוזרת להם ללמוד על תכונות החפץ כגון, גודל החפץ, גובה, עומק, המרקם, סוג החומר, טמפרטורה, משקל, גמישות ועוד. חשוב ביותר, לחשוף אותם למגוון רחב של חומרים- עץ, ניילון, מתכת, פלסטיק, צמר וגומי. רצוי לתת להם משחקים מצלצלים/מנגנים, שכן הצלילים מסייעים במיקוד ועקיבה אחר החפץ.

2. משחק סימבולי מגיל שנה וחצי

משחקי כאילו, כולל גם משחק בנייה - בניית מגדל/בית מקוביות, גשר ממקלות.

- פעילות פשוטה, פונקציונאלית- משתמש בחפץ באופן התואם לחפץ, לדוג' ילד מדבר בטלפון, שותה מכוס.
- פעילות מכוונת כלפי אחרים, פונקציונאלית- ילד מבצע את אותה הפעולה על אנשים או חפצים, לדוג' מאכיל ומשקה בובה, משכיב בובה לישון.
- חיקוי של פעולה שאני לא עושה בדרך כלל- ילד מטאטא, קורא עיתון.
- מדמה שהחפץ הוא משהו אחר- ילדה שמעמידה פנים שהקובייה היא מסרק והיא מסרקת את הבובה.
- מתחפש לדמות אחרת- מעמיד פנים שהוא אריה, מכונית.
- משחק עם רצף פשוט, סצנות אמיתיות- לעשות אמבטיה לבובה, ללכת לקניות במכולת.
- משחקי תפקידים המבוססים על סיטואציות יומיומיות כגון- משפחה, גננת וילדים. לעיתים גם סיטואציות דמיוניות- מלך, סופרמן.

כדאי לערוך תצפית על המשחק של הילד, לבדוק מה מעניין אותו. להיענות ליוזמות שלו. לא לבוא עם הרעיונות שלנו איך צריך לשחק בחפץ הזה, לבדוק מה הילד עושה עם החפץ ולפתח את המשחק משם.

המשחק הסימבולי מתפתח יותר לאט בקרב ילדים לקויי ראייה בשל הקושי בחיקוי, הם אינם רואים חלק מהפעולות היומיומיות של האנשים סביבם. ולכן משקיעים את האנרגיה בפענוח וזיהוי החפץ, ועל כן מתקשים לדמות שהחפץ הוא משהו אחר. המשחק פחות זורם כאשר צריך לפענח מהו החפץ, או לאתר חפץ במרחב. תפעול של המשחק לוקח זמן- קושי בתיאום עין יד, מתקשים להביא את היד במדויק אל החפץ, ולעשות מניפולציות קטנות במשחק כגון לשים את הנהג בתוך האוטו, להושיב את הבובה על הכיסא.

עודדו את ילדכם לבחירה: בחירה בין שני משחקים הבחירה יכולה להיות ע"י הושטת יד, נעיצת מבט בחפץ/משחק המועדף. לילד עם עיוורון ניתן לתת שני משחקים, כך שיוכל לחקור כל משחק בנפרד ואנו במקביל נתאר ונספר על המשחק תוך כדי ואז יוכל לבחור במה ירצה להמשיך ולשחק.

ילדים לומדים מחיקוי, מסתכלים על פעולה אקראית של ההורים, ומחקים אותה, גם ילדים עם לקות ראייה או עם עיוורון יכולים ללמוד מחיקוי ואנו צריכים לאפשר להם את ההזדמנות החשובה הזו. הקפידו כהורים המשחקים עם ילדיהם שבזמן משחק תנועות משותף עם ילדכם הוא רואה או חש את תנועתכם ואתם מסבירים ומספרים על המתרחש ומה אתם עושים.

איך נעודד חיקוי? (משחק אינטראקטיבי עם הורה)

הרקע- נסו לשחק עם ילדכם בסביבה נטולת גירויים, אם זה חדר שקט יותר בבית, צבע המשחק והניגודיות של הצבעים בין המשחק לרקע ובין אביזרי המשחק השונים.

גובה- שחקו עם ילדכם כך שהוא יכול לראות או למשש את הפנים שלכם, היו קרובים אליו. במידת האפשר הבליטו **איברי פנים:** משקפיים, אודם על השפתיים, כפפות על הידיים, מדבקות על הידיים, בובות אצבע, כובע על הראש. וכן ליווי של מלל והבעות פנים ברורות.

ניתן לשחק עם הילד גם בחדר חשוך עם תאורת אולטרה-סגול או תאורה מכוונת כגון פנס או תאורה ממוקדת אחרת לכיוון האובייקט. ניתן לשים מדבקות על איברי גוף, בתוך כף היד- לפתוח ולסגור. כדור אור מתחת לחולצה, מטפחת לבנה על הראש. להחביא משחק מתחת לרגל, מאחורי הגב.

תיווך

ילדינו זקוקים לתיווך באופנים שונים. לתת לילד זמן לחקור את החפץ. לאפשר לו גם לנסות ולטעות, לא לתת ישר פתרון.

חשוב להמליל את הפעולה- להתייחס לפועל ספציפי, למושגי יסוד במרחב, לסוג החומר של החפץ. במידה ויש רטייה-כאשר נציג לילד משחק חדש, רצוי לתת לילד לחקור קודם ללא רטייה. אצל ילד עם עיוורון – המללה של כל הפעולות חשובה במיוחד, שכן הוא לומד להבדיל בין הקולות השונים של הפעולות. לתת הוראה ברורה, אל תגידו- "שים את זה פה" אלא "שים את הכדור בסלסלה שנמצאת בצד ימין של השולחן".

איך נעודד את פיתוח המשחק הסימבולי אצל ילדים עם לקות ראייה או עיוורון:

השתמשו בתיווך לשיפור יכולת החיקוי גם בזמן שהילד משחק עם עצמו, ניתן לעשות איתם פעילות חדשה במציאות לפני שמשחקים ב "כאילו" (קודם לחוות מה זה פיקניק, אח"כ לשחק ב "כאילו"). במשחק הדורש מוטוריקה עדינה, לעשות יחד עם הילד את התנועות בפעמים הראשונות, לדוג' משחק הברגות/הרכבה חדש או להושיב בובה קטנה על הכיסא ועוד.

על מנת להקל על הילדים עלינו לבצע התאמות למשחקים בהם הם משחקים: לצורך פענוח של החפץ, לדאוג שהמשחקים יהיו עם קווי מתאר ברורים (ירקות ופירות). להוסיף למשחק פריט מוחשי שעוזר לזיהוי, לדוגמה: פעמון מסביב לפרה. להשתמש בחפצים מחיי היום-יום במשחק (קרטון חלב, קופסת גבינה, בקבוק מים). כדי להקל על הקושי בתיאום עין יד נשתמש במשחק עם חלקי הרכבה גדולים (לגו מקוביות גדולות), נוסף סקוצים' מתחת למשחקים קטנים (חיות, בובות, קוביות) כדי להקל על הדיוק בהנחת המשחק. נשחק עם משחקים בחדר חושך: בניית רכבת מקוביות בשולחן אור. להסיע את המכונית הביתה בתאורה אולטרה סגולה ועוד.

יש להקפיד על סביבת המשחק ולבצע התאמות הנדרשות כגון, קונטרסט, גודל ועומס. שהחפץ יהיה בצבע מנוגד לסביבת המשחק (שטיח, שולחן, רצפה) ובגודל שהילד רואה ושהסביבה תהיה עם מעט גירויים יחסית

ובלי מוזיקה. לילד עם עיוורון- עדיף לשחק על פרקט/לוח תהודה, מספק מידע על חפץ שנפל. כדי לשפר את הלמידה רצוי שהילד יהיה ללא נעליים, עם מכנס קצר, על מנת להגדיל את שטח המגע בין הגוף והמשחק. כמו כן, שהחפץ יהיה בין הרגליים כדי לתת מידע על גבולות החפץ.

3. משחקי חוקים מגיל +2 שנים

הילדים מתחילים לשחק במשחק מאורגן ומובנה עם חוקים, לעיתים חוקים חיצוניים כמו במשחקי קופסה, ולעיתים הילדים ממציאים חוקים משל עצמם. משחקים כגון: משחקי שולחן (דומינו, לוטו, פאזל, מונפול) משחקי מחשב, משחק בקבוצה, משחק תחרותי כגון כדורגל, מחניים. כאשר המשחק הוא מובנה קל יותר לילדים לשחק ולקחת חלק במשחק, יש כללים, המשחק ברור, ומתקיימת חזרתיות הודות לחוקים הקבועים. עבור ילדים עם לקות ראייה או עיוורון נתאים לאותם המשחקים את ההיבט התחושתני, לדוגמא: דומינו תחושתני עם קלפים/ צורות בולטות כך גם זיכרון תחושתני או בנייה של מסלול הליכה ובו אביזרי תחושה לאורך המסלול במרקמים שונים.

משחקים מותאמים לילדים עם לקות ראייה או עם עיוורון

יעל ראוך מנהלת הדרכה ופיתוח עמותת אלי"ע, דורית כהן- גלר מנהלת מקצועית גיל הרך מגדל אור

אנחנו משחקים עם התינוק שלנו כבר מהשבועות הראשונים לחייו, דרך המשחק הפעוט לומד להכיר את גופו, מפתח יכולות חברתיות ורגשיות, לומד להכיר את עצמו ואת הסביבה ומפתח יכולות שפתיות ותקשורתיות. דרך המשחק, ההנאה ממנו והיותו כלי ללמידה נוכל לייצר לילדים עם לקות ראייה הזדמנויות שונות ומגוונות להשתתפות בחיי היום יום ולהתפתחות.

עמותת אלי"ע ומרכז מגדל אור רואים חשיבות רבה בקידום פעוטות וילדים עם לקות ראייה או עם עיוורון

והנגשת המשחקים עבורם לעידוד ההשתתפות, העצמאות ההתפתחות האישית וההנאה.

עם הזמן הפעוט גדל ומתפתח ובהתאם מתפתחים ומשתנים הצרכים והיכולות שלו, כך שבכל פעם, נתאים את צרכי המשחק והפעילות של הפעוט לשלב ההתפתחותי בו הוא נמצא. נתייחס לשאלות על איזה צורך עונים המשחקים, מהי תרומתם להתפתחות התינוק, ואילו משחקים מתאימים לתינוק עם לקות ראייה או עיוורון.

במסמך זה תוכלו לקרוא על סוגי משחקים מומלצים לילדים בגיל הרך, החשיבות שלהם עבור התינוק או הפעוט עם לקות הראייה, וכיצד אנו ההורים יכולים לעזור להם להפיק את מירב ההנאה והלימוד מהמשחקים.

עקרונות כללים בקניית משחק:

- יש להקפיד על בטיחות ולרכוש משחקים בעלי תו תקן שלא מכילים חלקים קטנים ומתפרקים שהתינוק עלול להכניס לפיו ולהיחנק.
- נקפיד על איכות טובה של המשחק כך שהפעוט יוכל לחקור את המשחק בדרכים שונות (לא מתפרק בקלות, עשוי מחומרים שניתן להכניס לפה).
- נוודא כי התמונות הקיימות במשחק ברורות ולא עמוסות בפרטים.
- יש לשים לב לשימוש בקונטרסט/ ניגודים בצבעי המשחק כך שהפעוט יוכל להבחין בצבעים בקלות רבה יותר.
- נעודד ונקנה משחק המערב שימוש בכמה חושים יחד (שמיעה, מישוש).
- נקנה משחק התואם את הגיל ההתפתחותי, בגודל מתאים שלא יהווה סכנה לילד ויאפשר שימוש בשרידי הראייה במידה וקיימים.

סביבת המשחק

יש להקפיד על סביבת המשחק ולבצע התאמות נדרשות כגון, קונטרסט, גודל ועומס. שהחפץ יהיה בצבע מנוגד לסביבת המשחק (שטיח, שולחן, רצפה), בגודל שהילד רואה ושהסביבה תהיה נטולת או עם מעט גירויים. לילד עם עיוורון- עדיף לשחק על פרקט/לוח תהודה, מספק מידע על חפץ שנפל.

גיל לידה עד חצי שנה

בגילאים אלו נצפה מהתינוק לשחק תחילה עם ידיו ולחקור את גופו וסביבתו הקרובה מאוד. התינוק יתחיל להשתמש בידו בצורה מכוונת, יהיה מסוגל לאחוז משחק ועם הזמן גם להושיט יד לחפץ ולהכניסו לפה. מומלץ להשכיב את התינוק על הבטן, בשכיבה על הבטן ילמד התינוק להרים את הראש והחזה ויחזק את גופו, שרירי הצוואר וחגורת הכתפיים. בשלב הבא ירים התינוק את גופו כאשר נתמך באמות, ייתכן ושלב זה יתאחר מעט אצל ילדים עם לקות ראייה חמורה ויתבסס רק לאחר המעבר מהגב לבטן. התינוק יהיה מסוגל כבר מהשלבים המוקדמים לזהות בקול את המטפל העיקרי ויגיב לקולות מוכרים, הוא יהיה קשוב לצלילים מוכרים ויתעלם מאחרים. נצפה שהתינוק יסובב את גופו או ראשו לכיוון מקור הרעש ולקראת גיל חצי שנה יתחיל להפיק צלילים ראשונים. (תינוק מפיק צלילים כבר מגיל לידה- צלילים אוניברסליים, ואילו בגיל חצי שנה מתחיל להפיק צלילים בשפת אמו).

מה נרצה לעודד:

נחשוף את התינוק למשחקים מגוונים לגירוי חושי ולהתפתחות מוטורית, צבעים שונים, קונטרסטים, מנגנים, מרשרשים ועוד. נשים את המשחק קרוב לתינוק. נקפיד להניח את התינוק על גבי משטח בצבע אחיד, על מנת לאפשר לו לזהות את המשחק המונח עליו. נשתמש בחפצים ומשחקים שאותם יוכל התינוק לראות, לשמוע, להרגיש, להושיט יד ולתפוס או להכניס לפה. חשוב להשתמש במשחקים המעודדים גירוי של מספר חושים יחד, לדוגמה משחק המשלב מישוש שמיעה וראייה כגון הפרפר המוזיקלי. נציג לתינוק את אותם החפצים לאורך זמן על מנת לעודד חקירה, למידה והכרות עם החפץ. נוכל להציג לתינוק חפצים מאירים בחדר מוחשך בטווח הראייה של הילד לעידוד השימוש בראייה.

דוגמאות למשחק ואביזרים בהם ניתן להשתמש:

משחק כדורים במרקמים שונים

משטח פעילות- נשתמש במשטח פעילות בעל צבע אחיד כדי שכל משחק עליו ימשוך את תשומת לב הפעוט.

משחק עם מרקמים שונים, משמיע קולות, נעים למגע בגלל הגודל אפשר לשים קרוב לילד וכל נגיעה משמיעה רעש.

כדור שאפשר לתפוס ביד בקלות קל ורך למגע. אפשר לתלות פנס קטן בתוכו על מחזיקי מפתחות.

משחק מאיר לשימוש גם בחדר מוחשך

מראה אל מול התינוק

גיל חצי שנה עד שנה

התינוק מתחיל להיות פעלתן, בודק מרקמים שונים, מרים בית חזה גבוה על כפות ידיו, מסתובב על ציר לשני הכיוונים, מתהפך מהבטן לגב ומגב לבטן. לאחר מכן נראה את התינוק יושב יציב, מתקדם בזחילה, נעמד בהתחלה עם תמיכה ולאחר מכן יעמד בכוחות עצמו ומסוגל להתכופף ולהרים חפץ תוך כדי אחיזה.

חשוב לאפשר לתינוק מרחב תנועה בטוח, תוך כדי השגחה מתמדת ולאפשר לו לזחול, להתנייד במרחב או לעבר מטרה מסוימת. התינוק מתפתח גם מבחינה תקשורתית וקוגניטיבית, מתקרב אל אנשים או מבצע תנועה כאשר קוראים לו, מושיט יד לכיוון חפץ על בסיס ראייה או צליל, ממלמל ומבטא הברות, מצליח לבצע משימות פשוטות ולהבין את הקשר בין גורם ותוצאה (מצביע על חפץ שמעוניין בו, הודף מעליו חפץ)

מה נרצה לעודד :

מוטוריקה גסה וזחילה, קואורדינציה, פעילות תיאום, חקירת האובייקט, סריקה, העברת מבט מחפץ לחפץ. יש להציע לתינוק משחקים מגוונים לגירוי חושי ולהתפתחות מוטורית.

דוגמאות למשחק ואביזרים בהם ניתן להשתמש:

חיות קופצות: עידוד סריקה והבנת סיבה ותוצאה נבדוק: רקע לבן, ניגודיות בצבעים, הבדל ויזואלי בין החיות, קל לתפעול.

אייר-בול: עידוד זחילה, חיפוש במרחב, סריקה ויזואלית. עדיף לקנות את המכשיר בלי המוזיקה (רועשת מאוד) ולשים לב לקונטרסט המתאים. הכדור נע בצורה עדינה ואינו בורח מתגלגל ונעלם כמו כדור רגיל.

משטח פעילות הגן המסתובב- שילב. הפעוט שוכב על החיפושית במרכז, החיפושית מוגבהת ומסתובבת. בצורה כזאת הילד יכול בקלות יותר להרים את הראש, ולהסתובב סביב הציר של עצמו (אם יש קושי מוטורי) נותן חוויית הצלחה, חקירה מסביב והנאה.

כדור מעודד סיבה ותוצאה: כדור מסתובב דבוק למשטח, מעט מוגבה מהרצפה ולכן נמצא מול הפנים של הילד, בעל צבעים חזקים ובולטים. כל נגיעה בכדור מפעילה אותו (סיבוב, פעמון..). מעודד הבנת סיבה ותוצאה.

דוגמא נוספת : גם כאן נוכל לראות צבעים בולטים וחזקים, חקירה מגוונת והצמדה לשולחן.

משחק SQUIGZ. מעודד סריקה, הושטת יד על שולחן או מגש (בהטיה) אפשר להניח את החלקים של המשחק שנצמדים בוואקום. יתרון: החלקים נצמדים ולא כל הזזת יד מעיפה אותם כך שאפשר לבצע סריקה בצורה שיטתית.

גיל שנה עד שנתיים

בגיל זה מתבסס המושג של קביעות אובייקט, התינוק מתחיל להבין שעצם עדיין קיים, גם כאשר כבר לא רואים אותו, לכן התינוק ייהנה ממשחקי "קוקו": להראות לו חפץ, להחביאו ולאפשר לתינוק לחפש אחריו ולהראות לו אותו שוב, לזמן קצר הוא יחפש חפץ שנשמט מידו וכבר לא נמצא במגע עם גופו. התינוק יתחיל לצעוד וללכת, בהתחלה ינסה ללכת בעזרת מלווה, יצליח לנווט סביב מכשולים גדולים ועם התפתחותו יבסס את היציבה וההליכה. בנוסף נראה גם התפתחות של השפה ואוצר המילים, התינוק יגלה עניין בספרים, יצליח לבצע מיומנויות יום-יומית פשוטות ולהתאים בין חפצים או עצמים הקשורים זה לזה (כמו מקל ותוף) ונראה שיכולת הריכוז שלו בפעולות ובמשחקים תעלה.

מה נרצה לעודד:

פיתוח המושג קביעות אובייקט, התעסקות בחומרים שונים, ניתן להושיב את הילד ליד שולחן המותאם לגובהו ולהציע לו משחקים וחומרי יצירה, פיתוח מוטוריקה עדינה. נרצה לעודד תנועה, ניידות והליכה, לאפשר לתינוק מרחב תנועה בטוח - תוך כדי השגחה מתמדת.

דוגמאות למשחק ואביזרים בהם ניתן להשתמש:

המפתח להתפתחות: המשחק בעל צבעים חזקים ובולטים, חור ההשחלה גדול וברור.

סריקה- למצוא פטריות על המשטח

להכניס פטריות לחורים

מיון לפי צבעים

מיון לפי צורות

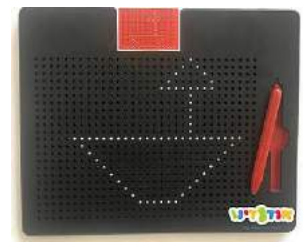
הכנסת חלק אחד בשני

יצירת מגדל

קוביות סברס: כדי לשים קובייה על קובייה יש צורך בתיאום עין יד, ובראיית עומק. קוביות אלה מתלבשות בקלת אחת על השנייה ולא נופלות, נותן חוויית הצלחה ולאחר מכן אפשרות לדייק במשימה.

עט מגנט: בגילאים קטנים המבוגר הוא שיציר, ציור פשוט והילד יצטרך לגעת במגנט ו"להעלים אותו" בגיל מאוחר יותר המשחק יאפשר גם לילד לצייר בעצמו, יעודד תיאום עין יד, סריקה בשטח עם גבולות ברורים, מישוש. על המשטח השחור יותר המגנטים מאשר על המשטח האדום.

משחק לוטו: פיתוח סריקה, תיאום עין יד, פענוח באמצעות זיהוי, הבחנה והתאמה העברת מבט מתמונה לתמונה, התאמת תמונות. סריקה: יש לשים את התמונות על הקיר או על לוח שטיח על השולחן והפעוט צריך לסרוק את השטח ולמצוא. העברת מבט מתמונה לתמונה: נבחר בהתחלה 2 תמונות מאד שונות אחת מהשנייה- כדי לאפשר לפעוט שלא רואה פרטים- לבחור ע"פ ראייה. (לדוג' כדור ופרה) ניתן להשתמש בתמונות מתוך המשחק למטרות נוספות, כאשר הרקע להן יהיה חלק עם גבולות ברורים, נוכל להיעזר בשולחן, קיר חלק או שטיח סקוטשיים. נשים לב בקניית המשחק שיש הבדל ברור בין התמונות במשחק (כמו במשחקים בדוגמא), מבחינת הצבע והגודל ושהרקע עליו נמצאות התמונות אחיד ואינו עמוס. (עשיתי שינוי לתמונות ולא חיות)

יש פחות עומס בלוח וגם התמונות ברורות וטובות.

פאזלים ומשחקי התאמת צורות

חשוב לבחור פאזל מותאם לילדים עם לקות ראייה, התאמות בצבע, בגודל, בקווי המתאר של הצורה מודגשים, נח להחזיק בידית המצורפת ולנסות להתאים למקום. הצורות השונות מפוזרות בשטח גדול, דורש מהפעוט לבצע סריקה בשטח גדול יותר בצדדים. ניתן לראות זאת במשחק התאמת הצורות של חברת דורון

פיל אורות וצלילים: הבנת רצף, סיבה ותוצאה, קביעות אובייקט. המשחק מאפשר להכניס כדור למעלה, כאשר מגיע למטה יש אורות וצלילים. המשחק מודולרי: אפשר להכניס דרך ראש הפיל- בצורה לא מדויקת או להוריד את ראש הפיל ולהכניס בצורה מדויקת, אפשר גם להוריד את הטבעות מהבד.

מגדל כוסות של איקאה

מתלבשים בצורה נוחה אחד על השני ויש הבדל ברור בין הצבעים

מגדל כוסות של חברת פייס פרייס

ניתן לחבר את החלקים לקבלת כדורים שונים ניתן גם להכניס חפץ לתוך הכדור.

גיל שנתיים עד שלוש +

ילד יש כבר יכולת ניידות גבוהה (רץ, קופץ, מטפס), הוא מסוגל להשתמש בידייו למשימות מורכבות ועוקב בהצלחה אחרי סדרת הוראות. המשחק מהווה מקור חשוב ללמידה והתפתחות, דרכו נוצרות הזדמנויות לחשיפה למושגים, מרקמים ותחושות, הבנת הוראות, פיתוח יכולות חברתיות, פיתוח השפה וגירוי הסקרנות והחקירה. הילד יהיה מסוגל להשחיל חרוזים גדולים, להרכיב פאזל, למיין חפצים, לפרק ולהרכיב חזרה, לחקות את פעולות המבוגרים כמשחק ועוד..

מה נרצה לעודד:

ככל שנחשוף את הילדים ליותר משחקים ולמגוון רחב של אפשרויות, נעודד פיתוח מיומנויות שונות ונייצר עבורם הזדמנויות ללמידה, כך נוכל לאפשר התקדמות והתפתחות באופן מיטבי.

דוגמאות למשחק ואביזרים בהם ניתן להשתמש:

בהתאם לגיל ההתפתחותי של הילד, נזכור לקנות משחקים מותאמים לילדים עם לקות ראייה או עם עיוורון בהתאמה לגודל, ניגודיות, צורה, איכות המשחק

משחק השחלה של איקאה: טבעות על מוט

נח להשחלה.

משחק השחלה של שילב, לפי צבעים

שימוש בחרוזים, נח וקל למישוש חור השחלה.

ניתן להדגיש בשחור את קצה מוט השחלה.

הכנסת צורות, משחק של חברת טומי:

הצורות במשחק מדויקות וברורות למישוש, נח מאד לדייק ולהכניס לתוך החור המתאים (אין צורך לסובב את הצורה כדי להכניס)

העיגול- כדור (ולא אליפסה כמו בחלק מהמשחקים)
 הקובייה- סימטרית מכל הצדדים (ולא מלבנית)
 המשולש –סימטרי מכל הצדדים
 אפשרויות שימוש במשחק:

הכנסת הצורות השונות, לתוך העיגול הכחול
 (לא נדרשת מהילד התאמת פתח הכניסה לצורה הנבחרת)
 כיוסי פתח הכניסה של חור המשולש והריבוע ולהכניס רק לעיגול
 להכניס לכל הצורות- במקרה הצורך להדגיש עם טוש שחור מסביב לחור.

דוגמאות למשחקים נוספים שנוכל להשתמש בהם:

פאזלים, בצק, סולמות וחבלים, פליימוביל (לפיתוח משחקי דמיון), משחקי השחלה והרכבה כגון צינורות, מגוון מדבקות שניתן להדביק על קווי מתאר אותם המבוגר יצייר או על תמונה מוכנה או סתם על נייר

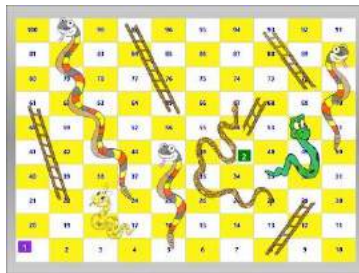
פאזלים לילדים

להקפיד על תמונה ברורה, איכות טובה של המשחק, פשוטים להרכבה עם חיבור נוח וקל בין החלקים כמו בפאזל מגנט.

צינורות השחלה והרכבת דגמים שונים

סולמות וחבלים: לבחור משחק עם הפרדה מספיק ברורה בין מספר למספר. חשוב שהסולמות וחבלים גם הם יהיו בצבעים עם קונטרסט ברורים. (בתמונה המצורפת נחש אחד בצבע צהוב-אפשר להדגיש מסביב עם טוש שחור)

נוכל להיעזר במעמד לשינוי זווית עבור התמונה או המשחק. בדומה למעמד של טאבלט או ספר, כך נתאים את זווית הראייה לילד ונאפשר תפקוד ראייה טוב יותר עבור ילדים הזקוקים לכך. האובייקט יהיה מונח מולם ולא בזווית אנכית כלפי מטה (מנח אופקי). אפשר לקחת קרש ולחבר למעמד. יש גם באיקאה מעמדים שונים אבל היתרון במעמד מסוג זה (שבתמונה) שאפשר לשנות את הגבהים ולבצע התאמה טובה יותר.

לסיכום, אז בשביל מה יש משחקים?

- תקשורת וכישורים חברתיים
- פיתוח מיומנויות של מוטוריקה גסה ועדינה
- פיתוח יכולות קוגניטיביות
- פיתוח תפקוד הראיה
- מודעות ותחושת עצמי
- פיתוח מיומנויות שפתיות
- דמיון ויצירתיות

כפי שראיתם ניתן להשתמש במשחקים מותאמים או להנגיש משחקים קיימים באמצעות: קונטרסט צבעים, בליטה מישושית, והתאמות מיוחדות, וכן ניתן לרכוש משחקים מותאמים/ מונגשים במרכז לעיוור.

<http://www.ibcu.org.il/ProductList.aspx?Pcatid=956>

חשוב לתת לילד לטעות לפעמים, להמליל את הפעולה, לתת הוראות מדויקות

והכי חשוב: לשחק בשמחה, בהנאה, וביחד!!!

בהצלחה

רציונל למשחקים מותאמים לילדים (בגיל הרך) עם לקות ראייה או עם עיוורון

סקירת ספרות מאת : גיל דהן, מרפאה בעיסוק עמותת אליו"ע

משחק מהווה פעילות משמעותית, אוניברסאלית וחוויתית המשותפת לכל בני האדם. לאורך השנים התפתחה ההבנה כי למשחק יש השפעה חיובית ומשמעותית הן בילדות והן בהתפתחות העתידית של האדם (בנטוב-גז וקסנר ברוך, 2016). התקופה בה המשחק מהווה מרכיב דומיננטי ביותר בחיי היום-יום היא במהלך תקופת הינקות והילדות. בשנים אלה, המשחק מהווה את כלי הלמידה העיקרי דרכו מכיר התינוק/הילד את הסביבה הפיזית והחברתית, את היכולות שלו וכיצד לשלוט בגופו ובסביבה. בנוסף, המשחק הוא כלי המאפשר לילד לבטא רגשות, מחשבות, פחדים וקונפליקטים (ע. בקר; ל. דוידוי, 1998). כאשר ילד משחק הוא לומד כיצד לפתור בעיות, ליצור אינטראקציות ולפתח מיומנויות מוטוריקה עדינה וגסה הדרושות להתפתחות ולמידה. (Childhood, Adolescent, and Young Adult Cancer Program, 2016)

מיומנות מוטוריקה גסה מתפתחת כאשר הילד לומד לזחול, לרוץ לטפס, לשמור על שיווי משקל וליצור איזון בתנועה. לעומת זאת מוטוריקה עדינה מתפתחת כאשר הילד אוחז חפצים קטנים. במשחק מתפתחות מיומנויות קוגניטיביות, הכוללות לימוד צבעים, מספרים, צורות, גדלים ואת דרך פתרון בעיות בסיטואציות יומיומיות. המשחק מאפשר לשפר את מיומנויות הזיכרון ולהרחיב את טווחי הקשב, לייצר אינטראקציות עם אחרים ומעודד התפתחות שפה. בנוסף, מתפתחות מיומנויות חברתיות- שיתוף פעולה, משחקי תורות ומשחקים עם חוקים (Childhood, Adolescent, and Young Adult Cancer Program. 2016).

ישנם 3 סוגי משחק, המקבילים במידת מה גם לשלבי התפתחות הילד:

1. **משחק פונקציונאלי/ משחק מניפולטיבי**- אלו הם משחקים המתפתחים במהלך השנתיים הראשונות של הילד ונותנים מענה לצרכים מידיים כגון הנעה של חפצים, חזרתיות במשחק ותגובה חושית (מישוש, שמיעה, ראייה). לאורך השנתיים הראשונות נראה סוגים שונים של משחקים מסוג זה, בהתאם ליכולות ולצרכים של התינוק המתפתח (בקר ודוידוי 1998).
2. **משחקי בנייה**-משחק בנייה מתפתח בגיל שנתיים. זהו משחק בו הילד משתמש בחפצים סביבו כדי לבנות דברים שהם מעבר לחפץ עצמו, תוך חיבור בין חפצים שונים. בין המשחקים הנכללים ניתן למצוא בנייה בקוביות, השחלת חרוזים, בניית פאזלים וכד'. במשחקים אלה קיימת גם חשיבות מסוימת לתוצאה. דרך משחקים אלה הילד לומד כיצד להשתמש בחפצים. בגילאים בוגרים יותר (מגיל שש) משחקי הבנייה לרוב באים בצורה של משחקי קופסא או משחקי כדור וחרצ (תופסת, מחבואים וכד') בהם יש כללים ברורים וידועים מראש (בנטוב-גז וקסנר ברוך, 2016).
3. **משחק סימבולי** "משחקי כאילו"-משחק המתפתח מגיל שנה וחצי ודרכו הילד לומד לייצג את המציאות באמצעות דימויים. במשחק זה הילד משתמש בדמיון שלו ומשתמש בחפצים סביבו כדי לתת ייצוג לחפצים

אמיתיים. השלב הראשון של המשחק הסימבולי הוא חיקוי- חיקוי של מבוגרים, בעלי חיים וחפצים שונים. באמצעות החיקוי הילד לומד דפוסי התנהגות מקובלים ולא מקובלים ומפנים אותם. בשלב הבא, בגיל שנתיים, המשחק הסימבולי הופך למשחק דרמטי ומשמש את הילד לפתרון מצבי קונפליקט בהם הוא לוקח את שני התפקידים ומוצא פתרון שיענה על הצרכים שלו. השלב השלישי, בגיל שלוש, המשחק הסימבולי הוא שיתוף עם ילדים אחרים במשחק המכונה סוציו-דרמטי ובו הוא משתף פעולה עם אחרים אשר יחד איתו בונים תסריטים, יוצרים חלוקת תפקידים ובונים להם עולם משלהם (ע. בקר; ל. דויד, 1998).

מחקרים רבים מציינים את החשיבות בהתערבות ולמידה מוקדמות עבור ילדים עם לקויות ראייה כמו כן את חשיבות פיתוח ורכישה של מיומנויות המשחק ומיומנויות חברתיות (Tait, P. 1972). ילדים עם לקויות ראייה או עם עיוורון חווים אתגרים ועיכובים בתחומים שונים, כגון עיכוב בהתפתחות המוטורית- תחושתית, עיכובים שפתיים ותקשורתיים, קושי בהתמודדות עם סיטואציות חברתיות, הבנת מושגים ועוד. הפערים בתחומים הללו משתקפים במשחקו של הילד. הספונטניות, היצירתיות, תשומת הלב והחקירה במשחק של הילד עם לקות ראייה או עם עיוורון הינם מצומצמים ובאיכות נמוכה יותר בהשוואה לילד עם ראייה תקינה. התערבות נכונה של מבוגר במשחק של ילד עם לקות ראייה או עם עיוורון עשויה להקטין פערי התפתחות ולסייע לו בהסתגלותו החברתית (פרחי, זוהר. 2018). משחקים אותם הילד יכול לתפעל באופן עצמאי (Troster, H; Brambring, M. 1994) ומעוררים גרייה רב חושית (כוללים את חוש השמיעה/ ראייה/ מישוש/ חוש הריח) מהווים גורם מוטיבציוני למשחק עבור ילדים עם לקויות ראייה. על המשחקים להתאים לרמת ההתפתחות של הילד, אך לכלול גם פריטים התואמים את שלב הלמידה הבא (Lilli Nielsen. 1993).

כאשר בוחרים משחק לילד עם לקות ראייה או עם עיוורון השאלות הבאות עשויות לסייע בבחירת

המשחק (Connolly, T; Brody, J. 2001):

- האם הילד יכול לתפעל את המשחק באופן עצמאי?
- האם הילד יכול להרים את המשחק?
- האם המשחק מפיק קול (במיוחד עבור ילדים צעירים יותר)?
- במידה ולילד קיימים שרידי ראייה: האם למשחק יש אורות/ צבעים עם ניגודיות מספקת כך שהילד יכול לראות אותם ולהגיב למשחק?
- האם המשחק יכול לשמש כמשחק משותף (משחק בין מספר ילדים סביב מטרה או תוצר מסוים) עם מבוגר/ ילד נוסף?
- האם למשחק יש מרקמים שונים כך שמתאים גם לגירוי מישושי?
- האם המשחק בטוח לילד?
- האם המשחק מתאים לגיל ההתפתחותי של הילד (לא לגיל הכרונולוגי)?

לאחר שנקבעה רמת ההתפתחות המתאימה יש להעריך את מטרת המשחק:

- האם הילד יכול ללמוד דבר מה מהמשחק (לדוגמא: צבעים, צורות, מספרים, אותיות)?
- האם המשחק מכוון לפיתוח מיומנות ספציפית?
- האם המשחק מסייע לפתח מיומנות משחק תואמת שלב התפתחותי? (לדוגמא: בגיל שנה על הילד ללמוד להכניס חפץ לתוך מיכל)?

כיום, חסרים צעצועים המותאמים עבור ילדים עם לקויות ראייה, ישנה חשיבות להתאמת צעצועים עבור אוכלוסייה זו בכדי לעודד את המשחק ולאפשר את ההתפתחות דרך המשחק. בעת התאמת המשחק חשוב לתת את הדעת לתפקוד הראייה הספציפי עבור כל ילד. דוגמאות לכך ניתן למצוא באתר Pinterest המציג טכניקות רבות להכנה או התאמת משחקים עבור ילדים עם לקויות ראייה. הטכניקות הבאות עשויות לשפר את המאפיינים החזותיים של המשחק על מנת לעורר את תשומת ליבו הוויזואלית של הילד:

- הגדלת תמונות או הדפסים.
- שימוש ברקע בעל צבע ניגודי כך שהמשחקים יהיו גלויים יותר, למשל: הצבת אובייקט בצבע כהה על רקע צהוב או לבן.
- הוספת קווי מתאר למשחק- לדוגמא: הדבקת נייר דבק בצבע שחור/ לבן למסגרת המשחק.
- הארת המשחק באמצעות פנס.
- בעת הצגת אובייקטים או מושגים חדשים לילד, רצוי ראשית להשתמש באובייקטים קונקרטיים. לדוגמא: כאשר נרצה ללמד ילד מהו עץ- נראה לו עץ אמיתי ולאחר מכן נציג עץ מפלסטיק.
- מתן הזדמנויות לאינטראקציה ישירה עם האובייקטים יחד עם מילים מדויקות ותיאוריות להגדרת אובייקט, פעולה או מאפיינים ייחודיים. (לדוגמא: הדלעת הכתומה גדולה, עגולה וקשה ויש לה רכסים או מקטעים שאתם חשים).
- כאשר בוחרים צעצועים לשימוש עם ילד, יש לבחון את התכונות המישושיות שלהם (צורה, גודל, מרקם) כך שיהיו מוגדרות וברורות גם ויזואלית וגם תחושתית.
- צעצועים או חפצים בעלי חלקים ניידים, כמו משאית צעצוע שגלגליה מסתובבים, דלתותיה ותא המטען שלה נפתחים ונסגרים מעודדים חקירה פעילה.
- הוספת תנועה לאובייקט (לדוגמא: הנעת קפיץ מצד לצד) במיוחד עבור ילדים עם CVI.
- מתן משחקים בצבעים צהוב, אדום, במיוחד עבור ילדים עם CVI (לקות ראייה קורטיקלית) שלהם העדפה לצבעים בוהקים.

המשחקים הבאים הינם משחקים מותאמים לילדים עם לקות ראייה וילדים עם עיוורון וחולקו על פי גיל התפתחותי והמיומנות המתפתחת דרך המשחק, לציין כי מוכנות הילד למשחק הינה אינדיבידואלית (Connolly, T; Brody, J. 2001):

- מיומנויות קוגניטיביות-
- מוטוריקה עדינה-
- מוטוריקה גסה-
- מיומנויות חברתיות-
- שפה ותקשורת-

גיל 0-6 חודשים	
מיומנות המתפתחות	משחק
	בגיל 0-6 חודשים ילדים מפתחים את תחום התקשורת- בעיקר דרך תורות, קשר עין וחקיו. לעיתים נוכל לשמוע את הילדים מחקים את הקולות שלנו כהכנה לדיבור.
	רעש
	כדורים עם פעמונים
	קוביות רכות
	מיכל מפלסטיק כבסיס להשחלה.
	מובייל המפיק צלילים, תנועות ואורות.
	קפיץ פלסטיק (קיים בצבעים זוהרים).
	טרמפולינה עליה ניתן לתלות צעצועים.
	צמידים ליד ולקרוסול המפיקים צלילים.

<u>גיל 6-12 חודשים</u>	
המיומנויות המתפתחות	משחק
	<p>בחודשים אלו ילדים מתחילים לפתח כוונות תקשורתיות ראשונות דבר היוצר שיח אקטיבי בין המבוגר לילד. הילד מצביע על הקופסא ואמא אומרת "זה". בנוסף, לקראת גיל שנה מופיעות המילים הראשונות בדרך כלל מסביבתו הקרובה של הילד. משחקים שמשמיעים רעשים הופכים להיות מילים כמו "הופ", "בום", והילד מתחיל לשיים קולות של חיות המופיעות בדרך כלל במשחקים.</p>
 	קוביות רכות
 	קוביות בגדלים שונים שניתן לדפוק עמם.
 	משחקי סיבה ותוצאה המפיקים אורות וקולות (לדוגמא משחקי "קוקו", "POP-UP, חיות קופצות)
 	מגדל טבעות זוהר/ בעל צבעים בוהקים. ניתן למצוא מגדלי טבעות המפיקים קולות בעת השחלת הטבעת.

<u>גיל 12-18 חודשים</u>	
המיומנויות המתפתחות	משחק
	<p>בגילאים אלו משחק מהווה תשתית להתפתחות השפה של הילד, הילד משיים את החפצים הקרובים לו והמשחק מאפשר להורה לחזור שוב ושוב על אותם מילים בהקשרים שונים כמו הינה כדור, הכדור קופץ, תפוס את הכדור. ניתן להתחיל לשמוע גם פעלים.</p>
	משחק שניתן לדחוף/ למשוך כמו עגלה מעץ, בימבה.
 	בובות המפיקות ויברציות בהפעלתן.
 	מיכל מפלסטיק כבסיס להשחלה.
 	כלי נגינה (פסנתר וקסילופון, תופים).

גיל 18-24 חודשים	
המיומנויות המתפתחות	משחק
	<p>בגילאים אלו מתחילים הצירופים. ראשית הילדים מבינים סיבה ותוצאה כדוגמת הפעולות "לחצתי ונפתח" / "גלגלתי ופגע". בהמשך מתפתחת ההבנה שערך "השלם גדול מסך חלקיו", משמע, צירוף המילים במקביל לצירופים המתרחשים במשחק (לחצתי והפרה השמיעה קול) מביעים יותר מאשר כל מילה בנפרד. לכן, בגילאים אלו נתחיל לשמוע צירופי מילים.</p>
	צעצועים שניתן לרכוב עליהם כמו בימבה.
	עגלת בובות
	כדורים בגדלים ובעלי מרקמים וצילים שונים.
	מכוניות המפיקות צלילים.
	בובות/ חיות המפיקות צלילים.
	ספרים מדברים

גילאי 2-3 שנים	
המיומנויות המתפתחות	משחק
	את גילאים אלו מאפיין המשפט הפשוט. התפתחות המשפט הפשוט עולה בקנה אחד עם התפתחות המשחק הסימבולי והצירופים במשחק. צירופים בחיים=צירופים במשחק= משפט פשוט (צירופים מורכבים בשפה).
  	משחק דמיוני- לדוגמא: כלי מטבח/ כלי בית/ טלפון, דלי עם מים וחול.
	חרוזים וחוט
 	פאזל צורות יסוד/ פאזל צבעים בעלי ידית הנוחה לאחיזה.
 	פאזל עץ מורכב (חיות/ מכוניות) בעלי ידית הנוחה לאחיזה.
 	משחקי הרכבה/ בנייה: Duplo, Mega blocks, קוביות, צינורות מתחברים גמישים. לדוגמא "Light Stax".
	צעצועים שניתן לרכוב עליהם, תלת אופן.
	בצק/ פלסטלינה
 	כלי קיבול המכיל חומרים בעלי מרקמים שונים לפיתוח חוש המישוש (כגון אורז, שיבולת בועל, דגנים).
 	לוח פטריות/ פגים
 	צבעים מסוגים שונים (צבעי ידיים, צבעי פסטל, מרקרים, צבעי גואש).

<u>גילאי 3-5 שנים</u>	
שיח חברתי מתפתח בשלב הזה כחלק מהמשחק החברתי.	
  	משחק דומינני עם נקודות בולטות.
  	משחק לוטו מישושיים (בעלי חלקים בולטים שניתן לזהות במגע).
  	כלי נגינה כמו גיטרה, קלידים, אקורדיון.
	אותיות מגנטיות (אינו מותאם לילדים עיוורים).
 	טרמפולינה
 	קוביות המפיקות קולות וצלילים (לדוגמא: "Music Blocks").
 	"Lite Brite Magic Screen" של "Basic Fun" - משחק יתדות זוהרים או דומה לו.
 	משחקים חברתיים המותאמים לילדים עם לקות ראייה כגון "סולמות ונחשים" מבית "Candyland".

בסקירה זו ציינתי מספר משחקים וכן התאמות שונות שניתן לבצע למשחק עבור ילדים עם לקות ראייה או עיוורון. מתוך עבודתי הקלינית וכן מהמחקר שנעשה בחודשים האחרונים עולה חשיבות המשחק עבור התפתחותו של ילד עם לקות הראייה או עיוורון. דרך המשחק הילד לומד על עצמו ועל סביבתו הפיזית והאנושית. מיומנויות רבות מתפתחות דרך המשחק החל מיומנויות מוטוריות, קוגניטיביות, חברתיות ושפתיות. ישנה משמעות רבה לעידוד המשחק אצל ילד עם לקות ראייה או עיוורון, וחשוב לשים לב להתאמת המשחק לתפקודי הראייה של הילד ולרמת התפתחותו במישורים השונים. התאמת המשחק לשלב ההתפתחותי ולתפקוד הראייה של הילד מעודדת את עצמאותו של הילד במשחק וכן מעוררת את המוטיבציה להשתתפות. כחלק מהנגשת המשחק יש לתת דגש לצבע המשחק, הניגודיות בין הרקע לאובייקט וכן למשחקים בעלי מאפיינים חושיים נוספים.

יש לציין כי לאחר חיפוש מעמיק לא נמצאו מאמרים אקדמיים המתארים משחקים המותאמים לילדים עם לקויות ראייה ואת תהליך המחשבה מאחורי פיתוח המשחק, והסקירה נשענת ברובה על פרסומי מאמרים באתרי אינטרנט בנושא משחקים מותאמים ודגשים להתאמת משחקים עבור ילדים עם לקויות ראייה או עיוורון. מתוך הסקירה עולה הצורך הרב להמשך פיתוח משחקים מותאמים אשר יכולים לשמש הורים ומטפלים לילדים לקויי ראייה בכדי לעודד את התפתחותם.

מקורות מידע

1. Nielsen, L. (1993) Early learning step by step: children with vision impairment and multiple disabilities. (תרגום: ד. דלבר) Copenhagen: SIKON.
2. Romagnoli, E. (1924). Petrolini il grande. Platea (Bologna, 1926), III, 22.
3. Tait, P. (1972). Play and the intellectual development of blind children. New Outlook for the Blind.
4. Tröster, H., & Brambring, M. (1994). The play behavior and play materials of blind and sighted infants and preschoolers. Journal of Visual Impairment & Blindness.
5. Connolly, T; Brody, J (2001). Toy Ideas for Blind Infants, Toddlers, and Preschoolers.
 Retrieved 11/04/2019 from
<https://nfb.org/images/nfb/publications/fr/fr5/frfa0108.htm>
6. Childhold, Adolescent, and Young Adult Cancer Program. (2016). Great Information- Children Learn Through Play.
 Retrived 6/4/2019
https://presidentscircle.childcare.utah.edu/_documents/children-learn-through-play.pdf
7. Ideas for Adapting Toys and Materials for Blind or Visually Impaired Preschoolers.
 Retrived 2/3/2019 from <https://www.familyconnect.org/info/browse-by-age/preschoolers/social-life-and-recreation-preschoolers/ideas-for-adapting-toys-and-materials/1235>.
8. פרחי, זוהר. (2018). ניתוח של השפעת המשחק בהתפתחות הילד העיוור וליקוי ראייה דרך התיאוריה של פירמידת הצרכים של אברהם מסלואו

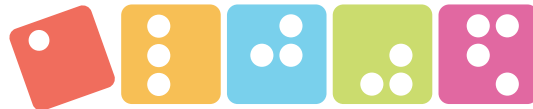
9. בנטוב-גז, א. וקסנר ברוך י. (2016). כולכם שחקו נא איתי – על חשיבות המשחק, פיתוח משחקים ושילובם בתרבות הלמידה בגיל הרך. *עלון דע-גן* (9), 28-39. אוחזר בתאריך 2/3/2019 מתוך:

http://meyda.education.gov.il/files/katalog_hinuchi/akademia_bareshet/mamar_play_with_me.pdf

10. בקר, ע. ודויד. ל. (1998), המשחק בגיל הרך. אוחזר בתאריך 2/3/2019 מתוך: <http://www.gilrach.co.il/2011/02/1-%D7%9E%D7%91%D7%95%D7%90>

אלי"ע

ארגון לקידום ילדים עם עיוורון או לקות ראייה (ע"ר)

אגודה לילדים לקווי ראייה ועיוורון

ELIYA-IL@ELIYA.ORG.IL

לבון 3, פתח תקווה

CHILDREN_OF_ELIYA

WWW.ELIYA.ORG.IL

972-3-6336840

רחובות

טל: 08-9408201
פקס: 03-9336837
ganrehovot@eliya.org.il

ירושלים

טל: 02-5639164
פקס: 02-5639162
ganjerusalem@eliya.org.il

באר שבע

טל: 08-6270971
פקס: 08-6270671
ganbeersheva@eliya.org.il

פתח תקווה

טל: 03-9336840
פקס: 03-9336837
ganpetachtikva@eliya.org.il

חיפה

טל: 04-8602731
פקס: 04-8508940
ganhaifa@eliya.org.il